

Språk- och textnormer på Dagens Nyheter

av Karolin Olsson

Sammanfattning

Syftet med uppsatsen är att undersöka DN-medarbetares normuppfattning om språk- och textriktighet i nyhetstexter. Jag undersöker normuppfattningen genom att låta försökspersonerna markera sådant i en experimenttext som de inte accepterar. Texten bygger på en autentisk nyhetstext, men är försedd med ett antal språk- och textdrag som kan uppfattas som normbrott. Genom att se vad försökspersonerna markerar i texten försöker jag dra slutsatser om deras normuppfattning. För att få ett jämförelsematerial gör jag samma experiment i en grupp studenter.

Resultatet är att DN-medarbetarna markerar betydligt mer i texten än vad studenterna gör. Båda försöksgrupperna markerar i större utsträckning annat i texten än de språk- och textdrag som var min avsikt att undersöka. Jag klassificerar försökspersonernas markeringar genom att fördela dem på olika textdimensioner. DN-medarbetarna markerar mest på informationsnivå och ordstilsnivå; de kortar och konkretiserar mycket i texten. Studenternas markeringar är inte lika entydiga; de markerar ungefär lika mycket i de olika textdimensionerna.

<u>1 Inledning</u>	3
<u>1.1 Syfte</u>	3
<u>1.2 Forskningsbakgrund</u>	3
<u>2 Språknormer</u>	4
<u>2.1 Normer – en begreppsutredning</u>	4
<u>3 Experimentet</u>	6
<u>3.1 Ursprungstexten</u>	6
<u>3.2 Språk- och textdrag</u>	7
<u>3.2.1 Språkdrag</u>	7
<u>3.2.2 Textdrag</u>	10
<u>3.3 Experimenttexten</u>	12
<u>3.4 Klassificering av markeringar</u>	13
<u>4 Resultat</u>	14
<u>4.1 Alla markeringar</u>	14
<u>4.2 Markeringar av språk- och textdragen</u>	14
<u>4.2.1 Fördelning mellan språk- och textdrag</u>	16
<u>4.2.2 De enskilda språkdragen</u>	16
<u>4.2.3 De enskilda textdragen</u>	17
<u>4.3 Andra markeringar</u>	17
<u>4.3.1 Information</u>	18
<u>4.3.2 Textstruktur</u>	18
<u>4.3.3 Ordstil</u>	19
<u>4.3.4 Lexikogrammatik</u>	19
<u>4.3.5 Utskriftsmarkeringar</u>	20
<u>4.3.6 Markeringar i ändrade textpartier</u>	20
<u>4.3.7 Övriga markeringar</u>	21
<u>5 Sammanfattande diskussion</u>	22
<u>5.1 Vad markerar försökspersonerna?</u>	22
<u>5.1.1 Språk- och textdrag</u>	22
<u>5.1.2 Andra markeringar</u>	22
<u>5.2 Varför markerar försökspersonerna?</u>	23
<u>5.3 Vad är en bra nyhetstext?</u>	24
<u>5 Litteratur</u>	25

1 Inledning

1.1 Syfte

Syftet är att undersöka DN-medarbetarnas normuppfattning om språk- och textriktighet i nyhetstexter. Språket i DN når många svenskar – DN är landets största morgontidning med målet att ha en miljon läsare varje dag. Det är därför intressant i sig att undersöka vad DN:s medarbetare har för uppfattning om vad som är bra tidningsspråk. Hur förhåller sig medarbetarna till de språkliga rekommendationer som finns på tidningen? Hur förhåller de sig till vedertagna journalistiska normer? Skiljer sig DN-medarbetarnas normuppfattning från andra språkbrukares?

Jag undersöker DN-medarbetarnas normuppfattning genom att låta dem redigera en experimenttext. Texten är försedd med ett antal språk- och textdrag som kan uppfattas som normbrott. Genom att se vad och hur mycket försökspersonerna ändrar i texten försöker jag dra slutsatser om deras normuppfattning. För att få ett jämförelsematerial gör jag samma experiment i en grupp studenter.

1.2 Forskningsbakgrund

Amelie Oestreichers avhandling *Bearbetning av nyhetstext. En studie av texthantering vid sex svenska dagstidningar* (2000) är en undersökning av vilka normer som kommer till uttryck vid redigering av tidningstexter. Hon visar att normerna är lokala och praktiska, vilket innebär att de skapas och upprätthålls på varje redaktion genom arbetet med att granska och bearbeta texter. Granskarna, det vill säga redigerarna, redaktionssekreterarna och korrekturläsarna, har därmed en viktig roll i upprätthållandet av denna redaktionella norm. Granskarna ändrar i texterna med målet att skapa en värderingsfri och ämnesorienterad nyhetstext, i enlighet med journalistikens allmänna och redaktionens specifika normer. Oestreicher gör också ett redigeringsexperiment som går ut på att se vilka ändringar granskarna gör i jämförelse med svensklärare. Den text de får redigera är en autentisk nyhetstext, som Oestreicher försett ”med en del välkända språkfel samt ett antal självbeskrivande och värderande partier” (2000:178), vilket hon kallar brott mot språk- respektive textnormer. Experimentet visar att granskarna i första hand ändrar information och textstruktur, medan lärarna nästan bara ändrar språkfel; granskarna inriktar sig alltså på textnormen, och lärarna på språknormen (s. 181).

Margareta Westman gjorde 1984 en undersökning av standardnormen i skriftspråket. Hon skrev en experimenttext försedd med ”ett antal drag på olika språkliga nivåer som förekommer i genuina elevtexter och även i vanliga tidningstexter” (1984:240). Exempel på dessa drag är stavfel och satsradningar. Texten gav hon till fyra olika försöksgrupper: svensklärare, lärarkandidater, svenskstuderande och tidningsredaktörer. Försökspersonerna uppmanades att rätta sådant som de inte kunde acceptera

i texten. Resultatet blev att de flesta försökspersoner reagerade mot de flesta av felen. Samtidigt fanns ganska stora skillnader mellan de olika grupperna och också mellan de olika språkdragen. Westman drar slutsatsen att standardnormen är en ideal norm som det är normalt att avvika ifrån (s. 246). Acceptansen mot avvikelser beror på ens språkkänsla, som i sin tur formas av vilket språk och vilka normuppfattningar man möter i den miljö man vistas.

2 Språknormer

2.1 Normer – en begreppsutredning

Begreppet standardnorm definierar Westman (1984) som den norm som finns kodifierad i språkhandböcker av olika slag, till exempel ordböcker och skrivhandledningar. Det är dock ingen fullständig kodifiering det är fråga om – det går helt enkelt inte att bestämma standardnormen på någon språklig nivå, eftersom språket är ett föränderligt och öppet system. Det som finns är ett antal språkliga konventioner som språkbrukarna har olika uppfattningar om. Dessa uppfattningar är det som Westman kallar språkkänsla, och hon urskiljer också olika nivåer i språkkänslan: ”A, den ideala normen som är det man anser att man borde göra, B, uppfattningen om den norm man anser att man följer och C, den norm man faktiskt följer” (s. 240).

Oestreicher (2000) följer Westmans indelning av olika nivåer i språkkänslan. Hennes undersökning handlar om C-normen, den faktiska normen, i och med att hon undersöker den norm som kommer till uttryck i granskarnas dagliga arbete med autentiska texter. I de intervjuer hon gör med granskarna är det dock A-normen, den ideala normen, respektive B-normen, den rapporterade normen, som kommer till uttryck. Oestreicher skiljer vidare mellan språk- och textnorm. Språknormer ”gäller lexikon, ordföljd eller grammatiska konstruktioner som är avgörande för att enskilda meningar skall uppfattas som t.ex. svenska i motsats till tyska, medan textnormer påverkar synen på textualitet hos en mer begränsad grupp människor” (s. 39). Som brott mot språknormen räknas till exempel stav- och interpunktionsfel. Brott mot textnormen inom journalistiken är till exempel värderingar i reportertext.

När det gäller min undersökning är det inte självklart vilken norm som kommer till uttryck. Försökspersonerna ombeds ju att i en befintlig nyhetstext ändra det deras språkkänsla inte accepterar. Experiment-situationen gör att det troligen handlar om B-normen, alltså den rapporterade normen. För redigerarna och korrekturläsarna är det dock en naturlig situation att ändra texter, vilket gör att det eventuellt kan vara C-normen, den faktiska normen, som kommer till uttryck för dem. Hur mycket man påverkas av experimentsituationen är förmodligen också individuellt.

2.2 Normer på Dagens Nyheter

DN:s språkvårdare Catharina Grünbaum utarbetar språkliga direktiv för redaktionen. Många av språkråden kommer till i samråd med andra språkvårdare i olika konstellationer: Mediespråksgruppen, Språkvårdsgruppen och Svenska datatermgruppen. Catharina Grünbaum kom till tidningen 1988 efter att ha arbetat i 18 år vid Svenska språknämnden. Språkråden till DN:s medarbetare finns samlade i Grünbaums *Språkbladet* (2001). Alla medarbetare har tillgång till denna bok, som kompletteras av *Dagens Nyheters Skrivregler* (1997). Det löpande språkvårdsarbetet går till så att Grünbaum mejlar aktuella språkrekommendationer till medarbetarna. Vidare håller hon seminarier och diskussioner om språk och text och genomför reportersamtal. Grünbaum sammanställer också ett urval av de språkfel som hittats i den färdiga tidningen och mejlar varje månad denna så kallade Syndakatalog till medarbetarna.

Språkbladet kan sägas utgöra den kodifierade eller ideala normen för DN:s medarbetare. Den handlar i första hand om språkliga normer, till exempel lämpligt ordval, korrekta böjningar och konstruktioner, och formalia som när det ska vara stor eller liten bokstav. Men det är inte alltid det finns rätt och fel i fråga om ett visst språkligt fenomen; det finns alltså inte alltid en given norm. Några av språkdragen i min experimenttext är sådana, till exempel adjektivböjning (*passiva* eller *passive kunden*) och subjektsform efter preposition (*för de som*).

De senaste årens nedskärningar i korrekturläsningen försöker man på DN möta med ett elektroniskt textgranskningsprogram, som varje skribent förutsätts använda på sin text. Detta så kallade e-korr utgör också ett slags kodifierad norm, som bygger på SAOL samt DN-specifika regler. Ett exempel på de sistnämnda är att *mobbing* rekommenderas framför *mobbing*, medan SAOL likställer de två formerna.

När det gäller de journalistiska textnormerna är det nog mer fråga om en faktisk norm som tidningsmedarbetarna besitter och upprätthåller genom sitt dagliga arbete med texter. Vad kännetecknar då denna genre? Oestreicher menar att en modern nyhetstext är en ämnesorienterad text fri från explicita värderingar (2000:22). Ämnesorienteringen handlar bland annat om att informationen viktas efter principen ”viktigast först”. Värderingsfriheten innebär att reportertext, till skillnad från källtext, ska vara fri från öppna värderingar. Ämnesorienteringen och värderingsfriheten är också det som genomsyrar Olle Josephsons kriterier för en typisk nyhetsartikel i *Det betydelselösa tidningsspråket* (1996).

3 Experimentet

Försökspersonerna fick experimenttexten med uppmaningen att markera och/eller ändra och kommentera sådant i den dom de inte kunde acceptera i en nyhetstext. På DN gjorde 22 medarbetare experimentet, varav 12 reportrar, 7 redigerare och 3 korrekturläsare. För att få ett jämförelse-material gjorde jag samma experiment i en grupp om 18 studenter i praktisk svenska.

3.1 Ursprungstexten

Experimenttexten bygger på en autentisk nyhetstext från Göteborgs-Posten (GP), som jag manipulerat till att innehålla en del språk- och textdrag som kan uppfattas som normbrott. Ursprungstexten stod publicerad på ekonomisidorna i GP den 15 november 2002. Den handlar om konkurrensen på elmarknaden, och är 357 ord lång. Här följer den:

Små hushåll förlorare i elkonkurrensen

De passiva kunderna i de små hushållen får betala när elhandelsbolagen konkurrerar om marknadens storförbrukare. Och konkurrensen på marknaden bara minskar.

– Ingen lyckad utveckling, säger Thomas Korsfeldt, Energimyndighetens generaldirektör.

Trycket på bolagen att sänka marginalerna för sina småkunder är minst sagt lågt, konstaterar Energimyndigheten i en rapport som överlämnades till regeringen i går. Bara var femte lägenhetsinnehavare i Sverige bryr sig om att byta elleverantör eller omförhandla sina avtal, enligt rapporten.

Elhandlaren marginal på en hushållskund som använder 2 000 kilowattimmar (kWh) el per år är cirka 12–14 öre per kWh medan marginalen bara är 4–6 öre per kWh för en kund som årligen använder 20 000 kWh el, vilket en villaägare med elvärme kan komma upp i.

Vidare lönar det sig att vara aktiv, särskilt för storkonsumenterna. Den genomsnittlige så kallade tillsvidarekunden i villa betalade 15–20 procent mer för sin elenergi jämfört med den villaägare som varit aktiv på marknaden. Och marknadens prisedvetna bråkstakar finns i industrin och ofta också i villorna. Nästan tre av fyra villaägare med en hög elförbrukning på 20 000 kWh per år har varit aktiva på marknaden, enligt Energimyndigheten.

Den enskilde småförbrukaren förlorar, när allt kommer omkring, inga större summor i reda pengar räknat på sin litenhet. Kanske en hundralapp om året. Många kunder tycker inte att det är värt att vidta åtgärder för så lite pengar, och elhandlaren kan därmed utan risk ta ut ett högre pris för de små konsumenterna, skriver Energimyndigheten.

Karl-Erik Olsson, presschef på Vattenfall, håller inte riktigt med om den slutsatsen.

– De riktigt små förbrukarna kräver lika mycket administration som de större. Kostnaderna för debitering och fakturering ska täckas av ett färre antal levererade kilowattimmar, och därför riskerar priset att bli högre, säger han.

Elmarknaden domineras av tre aktörer: Fortum, Vattenfall och Sydkraft, som tillsammans har cirka 70 procent av kunderna.

Elkonkurrensutredningen, som lämnade sitt betänkande till regeringen i januari, höjde ett varnande finger för maktkoncentration inom branschen. Men konkurrensen har inte ökat på marknaden sedan dess. Tvärt om har antalet fristående elhandlare minskat ytterligare, konstaterar Energimyndigheten.

Generaldirektör Thomas Korsfeldt säger att han vill vända utvecklingen och öka konsumenternas kunskaper om elpriser och avtal.

3.2 Språk- och textdrag

Begreppen språk- och textdrag, som jag använder, är en blandning av Oestreichers och Westmans terminologi. Oestreicher kallar det hon förser sin experimenttext med för ”brott mot språk- respektive textnormer” (2000:179). Westman använder begreppet ”språkdrag”, eller bara ”drag” (1984:240ff). Jag skiljer mellan språk- och textnormer, men vill undvika att slå fast att det verkligen rör sig om normbrott, varför jag i stället använder de mer neutrala begreppen språk- och textdrag. Till skillnad från såväl Oestreicher som Westman försöker jag också undvika att tala om ”fel” som ska ”rättas”. Anledningen till det är att jag inte vill att experimentet ska uppfattas som ett kunskapstest där försökspersonerna kan svara rätt eller fel, enligt någon övergripande språk- och textriktighetslag. I stället vill jag, så förutsättningslöst det nu går, undersöka försökspersonernas egen normuppfattning.

Språkdragen, totalt tolv stycken, är i första hand hämtade från Catharina Grünbaums *Språkbladet*, och i något fall även *Dagens Nyheters skrivregler*. Dessa böcker kan sägas utgöra den kodifierade DN-normen. Det finns också ett par mer allmänna drag som talspråksformer, skriv- och stavfel. Dessa har jag hämtat uppgifter om i *Svenska Akademiens ordlista (SAOL)*, 12:e upplagan, och *Nationalencyklopediens ordbok (NEO)*. Ett av språkdragen, *jämfört med*, fanns redan i ursprungstexten. Textdragen, totalt åtta stycken, är hämtade från Olle Josephsons *Det betydelselösa tidningsspråket* (1996) och Amelie Oestreichers *Bearbetning av nyhetstext. En studie av texthantering vid sex svenska dagstidningar* (2000), som båda listar typiska drag för en nyhetsartikel. Urvalet av språk- och textdrag har också styrts av den text jag valde som grund för experimenttexten, som i och med sitt omfång och sitt ämne bara kan rymma ett visst antal och ett visst slags språk- och textdrag.

3.2.1 Språkdrag

Här redovisar jag de olika språkdragen, och refererar vad ovanstående säger om dem. De mer allmänna språkdragen skriv- och stavfel redovisas utan källhänvisningar.

3.2.1.1 Adjektivböjning

I experimenttexten vacklar bruket mellan e- eller a-suffix i könsneutrala adjektivfraser. *Språkbladet* ger ingen rekommendation om detta, utan säger att valet är fritt, när uttrycket har allmän syftning (2001:107).

Förekomst i texten:

Den passiva kunden

Den genomsnittlige s k tillsvidarekunden

3.2.1.2 Kommatering

I *Språkbladet* står att det ”kommateras slarvigt och oftast för sparsamt i tidningstext” (s. 148). Experimenttexten innehåller därför

- dels avsaknad av tydlighetskommatering. Enligt Grünbaum är det vanligt att man inte sätter komma vid ett *och* som inleder en ny sats. Detta är dock en styggelse, menar hon, och rekommenderar att man gör det för att meningen ska bli tydlig.

Förekomst i texten:

Dominerar elmarknaden gör Fortum och Vattenfall och Sydkraft har ca 40 procent av kunderna.

- dels ett utelämnat komma efter en relativsats. Enligt *Dagens Nyheters skrivregler* bör parentetiskt inskjutna relativsatser ha komma före och efter (1997:19)

Förekomst i texten:

Elkonkurrensutredningen, som lämnade sitt betänkande till regeringen i januari höjde ett varnande finger för maktkoncentrationen inom branschen.

3.1.2.3 Subjektsform efter preposition

I *Språkbladet* står att subjektsform efter preposition länge har setts som felaktig, men att acceptansen mot den ökat (s. 88).

Förekomst i texten:

Men för de som konsumerar mycket el kan det löna sig att byta elleverantör.

3.1.2.4 Subjektsregeln

Subjektsregeln definieras i *Språkbladet* som att ”om man har ett satsvärdigt uttryck där subjektet är underförstått, så måste detta underförstådda subjekt dyka upp som subjekt i meningens fullständiga sats” (s. 99). Rekommendationen är att man bör undvika att bryta mot denna regel.

Förekomst i texten:

Genom att vara aktiv på marknaden kan stora pengar sparas.

3.1.2.5 Satsradning

Enligt *Språkbladet* är satsradning störande först när de två satserna som radas efter varandra är för olika till innehållet (s.151). Mitt exempel är nog inte av detta slag, men att satsradning i sig kan ses som ett språkfel visar bland annat Westmans undersökning, där framför allt lärarna och lärarkandidaterna rättar satsradning (1984:244).

Förekomst i texten:

Den enskilde småförbrukaren förlorar dock inga större summor i reda pengar räknat på sin litenhet, det rör sig om ungefär en hundralapp om året.

3.1.2.6 Jämfört med

Språkbladet avråder från att använda uttrycket *jämfört med* efter komparativformer som *mer* (s. 163). Detta uttryck fanns redan i ursprungstexten.

Förekomst i texten:

Den genomsnittlige sk tillsvidarekunden i villa betalade 15–20 procent mer för sin elenergi i april i år jämfört med den villaägare som varit aktiv på marknaden.

3.1.2.7 Sen eller sedan

I *SAOL* rekommenderas formen *sedan* framför *sen*.

Förekomst i texten:

[...] har antalet fristående elhandlare på marknaden minskat ytterligare sen dess.

3.1.2.8 Dom i replik

I *Språkbladet* sägs om talspråksformer som bland andra *dom* att de varken bör användas i reportertext eller i repliker som har till uppgift att förmedla information (s. 154).

Förekomst i texten:

– Dom riktigt små förbrukarna kräver lika mycket administration som dom större.

3.1.2.9 Stavfel

Upptäcker och korrigerar försökspersonerna stavfel?

Förekomst i texten:

*adminstration
konsumeternas*

3.1.2.10 Skrivfel

Upptäcker och korrigerar försökspersonerna ett skrivfel som dubbla finita verb?

Förekomst i texten:

Nästan tre av fyra villaägare med en hög elförbrukning på 20 000 kWh per år är har varit aktiva på marknaden [...].

3.2.2 Textdrag

Här redovisar jag de olika språkdragen, och refererar vad som sägs om dem i den litteratur jag använder (se avsnitt 3.2).

3.2.2.1 Reporternärvaro

Enligt Josephson är det ett mycket viktigt krav att explicita värderingar inte får finnas i en nyhetstext av referatkaraktär (1996:191). Mitt exempel finns dock i ingressen, som möjligen råder under andra lagar härvidlag än vad brödtexten gör. Ingressens funktion är ju, liksom rubrikens, i första hand att väcka uppmärksamhet och locka till läsning (Oestreicher (2000:19f).

Förekomst i texten:

Det här är ingen lyckad utveckling.

3.2.2.2 Principen om fallande vikt

En nyhetsartikel ska enligt Josephson disponeras efter principen om fallande vikt. Det innebär två saker: dels att det viktigaste ska komma först, dels att det i princip hela tiden ska gå att stryka bakifrån i texten (1996:189).

Experimenttexten bryter mot både det ena och det andra.

1. Textens två första stycken är dessa:

Elhandlarens marginal på en hushållskund som använder 2 000 kilowattimmar (kWh) per år är cirka 12–14 öre per kWh medan marginalen bara är 4 till 6 öre per kWh för en kund som årligen använder 20 000 kWh el, vilket en villaägare med elvärme kan komma upp i.

Trycket på bolagen att sänka marginalerna för sina småkunder är minst sagt lågt, konstaterar Energimyndigheten i en rapport som överlämnades

till regeringen i går. Bara var femte lägenhetsinnehavare i Sverige bryr sig om att byta elleverantör eller omförhandla sina avtal, enligt rapporten.

2. Så här slutar texten:

För att sammanfatta rapporten så har alltså kunden mycket att vinna på att aktivt välja elleverantör.

3.2.2.3 Upprepning

Oestreicher räknar upprepning som ett brott mot den journalistiska textnormen (2000:179).

Förekomst i texten:

[...] skriver Energimyndigheten.

[...] skriver Energimyndigheten.

3.2.2.4 Inkonsekvens

Inkonsekvenser i texten räknas av Oestreicher som brott mot textnormen (2000:179).

Förekomst i texten:

12–14 öre

4 till 6 öre

3.2.2.5 Förkortningar

Att inte skriva ut förkortningar är enligt Oestreicher ett brott mot textnormen (2000:179).

Förekomster i texten:

Den genomsnittlige s k tillsvidarekunden

ca 40 procent

3.2.2.6 Stilbrott

Josephson menar att en nyhetstext måste hålla rätt stilläge – varken för vardagligt eller för formellt (1996:193). Om *icke* skriver *NEO* att det är ”något formellt eller högtidligt”.

Förekomst i texten:

Icke desto mindre har antalet fristående elhandlare på marknaden minskat ytterligare sen dess

3.3 Experimenttexten

När jag försett ursprungstexten med de språk- och textdrag som redovisats ovan fick jag följande experimenttext:

Små hushåll förlorare i elkonkurrensen

Den passiva kunden i det lilla hushållet får betala när elhandelsbolagen konkurrerar om marknaden storförbrukare. Och konkurrensen på marknaden bara minskar. Det här är ingen lyckad utveckling.

Elhandlaren marginal på en hushållskund som använder 2 000 kilowattimmar (kWh) per år är cirka 12–14 öre per kWh medan marginalen bara är 4 till 6 öre per kWh för en kund som årligen använder 20 000 kWh el, vilket en villaägare med elvärme kan komma upp i.

Trycket på bolagen att sänka marginalerna för sina småkunder är minst sagt lågt, konstaterar Energimyndigheten i en rapport som överlämnades till regeringen i går. Bara var femte lägenhetsinnehavare i Sverige bryr sig om att byta elleverantör eller omförhandla sina avtal, enligt rapporten.

Men för de som konsumerar mycket el kan det löna sig att byta elleverantör. Genom att vara aktiv på marknaden kan stora pengar sparas. Den genomsnittliga sk tillsvidarekunden i villa betalade 15–20 procent mer för sin elenergi i april i år jämfört med den villaägare som varit aktiv på marknaden. Och marknaden prismedvetna bråkstakar finns i industrin och ofta också i villorna. Nästan tre av fyra villaägare med en hög elförbrukning på 20 000 kWh per år är har varit aktiva på marknaden, skriver Energimyndigheten.

Den enskilde småförbrukaren förlorar dock inga större summor i reda pengar räknat på sin litenhet, det rör sig om ungefär en hundralapp om året. Många kunder tycker inte att det är värt att vidta några åtgärder för så lite pengar, och elhandlaren kan därmed utan risk ta ut ett högre pris för de små konsumenterna, skriver Energimyndigheten.

Karl-Erik Olsson, presschef på Vattenfall, håller inte riktigt med om den slutsatsen.

– Dom riktigt små förbrukarna kräver lika mycket administration som dom större. Kostnaderna för debitering och fakturering ska täckas av ett färre antal levererade kilowattimmar, och därför riskerar priset att bli högre, säger han.

Dominerar elmarknaden gör Vattenfall och Fortum och Sydkraft har ca 40 procent av kunderna. Elkonkurrensutredningen, som lämnade sitt betänkande till regeringen i januari höjde ett varnande finger för maktkoncentrationen inom branschen. Icke desto mindre har antalet fristående elhandlare på marknaden minskat ytterligare sen dess. Tvärtom har antalet fristående elhandlare minskat ytterligare, konstaterar Energimyndigheten.

Generaldirektör Thomas Korsfeldt säger att han vill vända utvecklingen och öka konsumenternas kunskaper om elpriser och avtal.

För att sammanfatta rapporten så har alltså kunden mycket att vinna på att aktivt välja elleverantör.

En ändring i texten är oavsiktlig: ursprungstextens *maktkoncentration* råkade bli *maktkoncentrationen* i experimenttexten. De markeringar som gäller detta kommer därför inte att räknas.

Experimenttexten är 393 ord lång. Multiplicerat med antalet försökspersoner i de respektive grupperna ger det en ordmassa på 8646 ord för DN, och 7074 för studenterna.

3.4 Klassificering av markeringar

Oestreicher analyserar textgranskarnas ingrepp genom att se i vilka textdimensioner ingreppen görs (2000:62ff). Denna analysmodell, som presenteras i en komprimerad form i figur 1, går att använda även i min undersökning. Det är dock viktigt att skilja mellan ingreppen i Oestreichers undersökning och markeringarna i min. Oestreicher undersöker de definitiva ingrepp som görs i autentiska texter i autentiska granskningssituationer. I min undersökning är det däremot fråga om en experimentsituation, där försökspersonerna ombeds att i en experimenttext markera sådant som de inte accepterar. Jag använder därför begreppet markering i stället för ingrepp.

Information

avser skribentens förhållande till de uppgifter som förmedlas, uppgifternas korrekthet och aktualitet, samt utförligheten i beskrivningarna.

Textstruktur

avser textbindning, ordningsföljd samt hur texten segmenteras i olika avsnitt.

Ordstil

avser ordens grad av teknicitet, formalitet och hemtamhet.

Lexikogrammatik

avser regler för syntax, lexikon och morfologi.

Utskrift

avser regler för interpunktion, stavning och val av tecken.

Figur 1 Textdimensioner

Som markeringar räknas allt som försökspersonerna har tillfogat texten. Vissa stryker endast under till exempel ett ord, medan andra ändrar det och / eller kommenterar vad det är de reagerar mot. Om flera markeringar gäller samma sak har jag räknat det som en markering. Om någon till exempel har satt en punkt i en mening och också kommenterat den räknas det alltså som en markering om kommentaren gäller samma sak (*"Meningen är för lång"* eller dylikt). Om däremot kommentaren gäller något annat, som att det är för mycket siffror i meningen, räknas det som två markeringar.

4 Resultat

4.1 Alla markeringar

Det tydligaste resultatet är att DN-medarbetarna gör fler markeringar än studenterna; i DN-materialet finns 369 markeringar, gentemot 148 i studentmaterialet. Räknat per 1000 ord gör det en markeringsfrekvens på 42,7 för DN, och 20,9 för studenterna. Försökspersonerna i Oestreichers undersökning gör 25,8 ingrepp per 1000 ord, vilket alltså är ungefär lika många som studenterna gör i min undersökning. DN-medarbetarna däremot har en betydligt högre markeringsfrekvens än både studenterna och Oestreichers försökspersoner. Märk dock att det är skillnad mellan ingreppen i Oestreichers undersökning, och markeringarna i min – det är förmodligen lättare att markera i en experimentsituation än att göra ingrepp i en autentisk situation. Mer om skillnaden mellan markeringar och ingrepp finns i metod- och diskussionskapiteln. Hur markeringarna fördelar sig på Oestreichers textdimensioner framgår av tabell 1.

	<i>DN</i>		<i>Stud</i>	
	frekv	abs. tal	frekv.	abs. tal
Information	9,5	82	3,5	25
Textstruktur	5,1	44	5,8	41
Ordstil	13,0	112	4,5	32
Lexikogrammatik	10,9	94	4,1	29
Utskrift	3,6	31	2,5	18
Övrigt	0,7	6	0,4	3
Totalt	42,7	369	20,9	148

Tabell 1: Alla markeringar fördelade på textdimensioner.

Oestreichers försökspersoner gör i särklass flest ingrepp i textstruktur (11,6/1000 ord), och därefter i utskrift (5,5) och information (4,7). Studenterna gör också flest markeringar av sådant som rör textstruktur, men därefter kommer ordstil och lexikogrammatik. DN-medarbetarna markerar i störst utsträckning sådant som rör ordstil, lexikogrammatik och information.

4.2 Markeringar av språk- och textdragen

Mindre än hälften av försökspersonernas markeringar rör de språk- och textdrag som jag hade för avsikt att undersöka (se avsnitt 3.2). För DN-medarbetarna är siffran 162 stycken, eller 44 % av alla markeringar. För studenterna är siffran 61 stycken, eller 41 %. Andelen markeringar som rör mina språk- och textdrag är alltså ungefär lika i de båda grupperna, även om antalet alltså är större hos DN-medarbetarna. Detta innebär att försökspersonerna i större utsträckning har markerat sådant som hör till

ursprungstexten, än mina språk- och textdrag. Jag återkommer till dessa andra markeringar i avsnitt 4.3.

I tabell 2 presenterar jag markeringarna av mina språk- och textdrag fördelade på Oestreichers textdimensioner. Märk att mina språk- och textdrag inte är jämnt fördelade på textdimensionerna från början, vilket försvårar jämförelser med Oestreichers resultat. För de enskilda språk- och textdragen redovisas endast antalet markeringar, och inte markeringsfrekvensen.

	<i>DN</i>		<i>Stud</i>	
	frekv.	abs.tal	frekv.	abs. tal
Information	1,0	9	0,3	2
reporternärvaro		9		2
Textstruktur	1,7	15	1,7	12
ej viktigast först		2		2
ej fallande vikt		6		5
upprepning		0		1
inkonsekvens		3		2
satsradning		4		2
Ordstil	5,2	45	2,3	16
<i>s k</i>		10		3
<i>ca</i>		2		1
<i>icke desto mindre</i>		9		5
<i>sen</i> eller <i>sedan</i>		7		1
<i>dom</i> i replik		17		6
Lexikogrammatik	7,9	68	3,1	22
adjektivböjning		3		0
<i>för de som</i>		15		2
subjektsregeln		10		2
tydlighetskommatering		21		14
<i>jämfört med</i>		10		0
<i>är har varit</i>		9		4
Utskrift	2,9	25	1,3	9
<i>adminstration</i>		4		2
<i>konsumeternas</i>		9		3
utelämnat komma		12		4
Totalt	18,8	162	8,7	61

Tabell 2: Markeringar av språk- och textdrag fördelade på textdimensioner.

4.2.1 Fördelning mellan språk- och textdrag

Gränsen mellan språk- och textdrag går mitt i ordstilsdimensionen – de båda förkortningarna räknar jag till textdragen, medan jag räknar de tre övriga (*icke desto mindre, sen* eller *sedan, dom* i replik) till språkdragen. DN-medarbetarna gör totalt 121 markeringar som rör språkdrag, och 41 som rör textdrag, vilket ger en fördelning på 75 % språkdrag mot 25 % textdrag. DN-medarbetarna markerar därmed i högre grad språk- än textdrag, jämfört med experimenttexten, där fördelningen är 60 % respektive 40 % (12 språk- respektive 8 textdrag). Bland studenterna är fördelningen mer lik den i experimenttexten: 66 % respektive 34 % (40 språk- respektive 21 textdrag). Antagandet att DN-medarbetarna, liksom Oestreichers tidningsmedarbetare, i högre grad skulle markera textdrag stämmer alltså inte. I Oestreichers redigeringsexperiment gör tidningsmedarbetarna 27 ingrepp som rör språkdrag (egentligen ”brott mot språknorm”, s. 179), och 31 textdrag (”brott mot textnorm”, *ibid.*). Lärarna ingriper mot 52 språkdrag, och 4 textdrag.

4.2.2 De enskilda språkdragen

Det språkdrag som fått i särklass flest markeringar i båda grupperna är tydlighetskommateringen, som nästan samtliga försökspersoner reagerat mot. Detta kräver en kommentar. Mitt syfte var att skriva en mening som var otydlig på grund av brist på kommatering, och den blev så här: *Dominerar elmarknaden gör Vattenfall och Fortum och Sydkraft har ca 40 procent av kunderna. Tanken var att ett komma behövdes efter Vattenfall.* Problemet är att det finns många andra sätt att åtgärda meningens otydlighet på. De många markeringarna kan därför inte bara sägas handla om kommateringen; många anmärker på till exempel ordföljden, vilket är lika rimligt.

Om vi bortser från tydlighetskommateringen, och tittar enskilt på de båda försöksgrupperna, så har DN-medarbetarna i störst utsträckning markerat utelämnat komma efter relativsats, subjektsform efter preposition samt *dom* i replik. Dessa tre språkdrag får alla mer än hälften av DN-medarbetarna att reagera. Minst har de markerat adjektivböjning, satsradning, samt det ena av stavfelen (*adminstration*). Dessa språkdrag får färre än en fjärdedel av DN-medarbetarna att reagera.

När det gäller studenterna uppvisar de ganska små siffror överlag. Näst tydlighetskommateringen är det språkdrag som får flest markeringar *dom* i replik. Det är dock endast fråga om 6 markeringar, vilket innebär att en tredjedel av studenterna har reagerat. Resten av språkdragen, alltså hela 10 av 12 språkdrag, får mindre än en fjärdedel av studenterna att reagera. Två språkdrag får inga markeringar: adjektivböjning och *jämfört med*.

4.2.3 De enskilda textdragen

Bland textdragen utmärker sig inget genom att ha fått påfallande många markeringar; inget har fått fler än hälften i någon grupp att reagera. Studenterna har även här små siffror – som mest 5 markeringar på vardera brottet mot principen om fallande vikt och stilbrottet *icke desto mindre*. Också DN-medarbetarna uppvisar mindre siffror än för språkdragen. Tre textdrag får mer än en tredjedel att reagera: reporternärvaron, förkortningen *s k* och stilbrottet. Ett av textdragen, upprepning, får inga markeringar.

4.3 Andra markeringar

Mer än hälften av det försökspersonerna markerar i experimenttexten gäller alltså annat än de språk- och textdrag som jag velat undersöka. För DN-medarbetarna handlar det om 207 markeringar, och för studenterna 87 markeringar. I tabell 3 redovisar jag hur dessa markeringar fördelar sig på Oestreichers textdimensioner.

Av dessa markeringar gäller några, 17 för DN, och 12 för studenterna, sådana textpassager som jag är ansvarig för i och med mina ändringar i texten (mer om dessa i avsnitt 4.3.6). Men även med dessa borträknade kvarstår det faktum att språket i ursprungstexten fått fler markeringar än vad mina ändringar i den fått

	<i>DN</i>		<i>Stud</i>	
	frekv.	abs. tal	frekv.	abs.tal
Information	8,4	73	3,3	23
Textstruktur	3,4	29	4,1	29
Ordstil	7,7	67	2,3	16
Lexikogrammatik	3,0	26	1,0	7
Utskrift	0,7	6	1,3	9
Övrigt	0,7	6	0,4	3
Totalt	23,9	207	12,3	87

Tabell 3: Andra markeringar fördelade på textdimensioner.

DN-medarbetarna uppvisar totalt sett en liknande markeringsfrekvens som Oestreichers försökspersoner, men fördelningen på de olika textdimensionerna är annorlunda. DN-medarbetarna markerar i störst utsträckning sådant som rör information och ordstil, medan ingreppen i Oestreichers undersökning ju främst rör textstruktur (11,6/1000 ord) och utskrift (5,5). Studenterna har ganska en ganska jämn och låg markeringsfrekvens överlag, och markerar i första hand textstruktur, och i andra hand information.

4.3.1 Information

De allra flesta informationsmarkeringar gjorda av DN-medarbetare är sådana som ändrar texten på detaljnivå, alltså strykningar och tillägg som ändrar utförligheten i texten (jfr Oestreicher 2000:66). Strykningarna är betydligt vanligare än tilläggen, och strykningar tillhör också överhuvudtaget de vanligaste markeringarna i texten. Det görs strykningar på alla nivåer, från enstaka ord till hela stycken. Exempel är *bara minskar* → *minskar*, *håller inte riktigt med om den slutsatsen* → *håller inte riktigt med*, och *För att sammanfatta rapporten så har alltså kunden [...]* → *Kunden har alltså [...]*. Exempel på tillägg är *i går* → *i går torsdag/fredag etc.* Som tillägg har jag också räknat att många efterfrågar exempel och förklaringar av siffrorna i det första stycket. Några informationsmarkeringar rör sakförhållanden, som att man vill ha en annan vinkling på textinnehållet. Någon vill till exempel lyfta fram varför folk inte byter elleverantör, vilket texten inte alls tar upp.

Studenterna gör betydligt färre informationsmarkeringar, och de som görs är oftare tillägg än strykningar. Som tillägg räknas de många markeringar som rör siffrorna i det första stycket, som försökspersonerna tycker ska förklaras och exemplifieras. Flera vill också att generaldirektören, som introduceras sent i texten, ska presenteras utförligare. Det finns också exempel på mindre tillägg som *kan komma upp i* → *lätt kan komma upp i*. Det fåtal strykningar som görs är oftast av enstaka ord, som *det här* → *det*, medan strykningar av längre passager är ovanligare. Studenterna gör också några markeringar som rör sakförhållanden, som att det borde lyftas fram hur svårt det är att vara elkonsument.

4.3.2 Textstruktur

DN-medarbetarna gör förhållandevis få textstrukturmarkeringar, i jämförelse med Oestreichers försökspersoner. Av dem som görs rör de flesta textbindningen. Exempel är strävan efter samordning: *i industrin och ofta också i villorna* → *i industrin [...] i villa*. Relativt många markeringar gäller också strykning av menings- och/eller styckeinledande *och*. Några markeringar rör textstatus, alltså hur textpassager placeras i olika textavsnitt (jfr Oestreicher s. 99). Markeringarna gäller ingressen, som uppfattas som motsägelsefull:

Den passiva kunden i det lilla hushållet får betala när elhandelsbolagen konkurrerar om marknadens storförbrukare. Och konkurrensen på marknaden bara minskar.

Den första meningen talar om konkurrensen på marknaden, och den andra förnekar att konkurrensen finns.

Studenterna har en något högre frekvens av textstrukturmarkeringar än DN-medarbetarna. De flesta rör segmenteringen av texten, alltså hur den delas upp i meningar, stycken och rubriker (Oestreicher s. 62). Exempel på sådana markeringar är att den första meningen är för lång och borde delas upp i två, och att texten borde ha mellanrubriker. Även textbindningen får många markeringar. De flesta rör strykningar av meningsinledande *och* och *men*. Några binder också ihop två meningar till en lång. Andra markeringar rör ordningsföljden, både inom enskilda meningar, och i texten som helhet. Markeringarna ger då förslag på ändrad ordföljd och ändrad disposition. Några markeringar gäller till exempel att källan, Energimyndighetens rapport, ska lyftas fram tydligare genom att komma tidigt i meningen. Till sist finns några markeringar som handlar om textstatus, och då om de två motsägelsefulla meningarna i ingressen.

4.3.3 Ordstil

Ordstil är den textdimension, näst information, som får flest markeringar av DN-medarbetarna. Nästan alla rör formaliteten, det vill säga ordens stilnivå, och syftar oftast till att förenkla och konkretisera ord och fraser. Av enskilda ord reagerar många mot de olika uttryck som beskriver elkunderna: *aktiv* och *passiv kund*, *tillsvidarekund* och *småkund*. Flera kommenterar dessa med ”vad är det”, eller sätter frågetecknen efter. Ordet *marginal* får liknande kommentarer, samt ändringsförslag som *vinst* och *priser*. Uppenbarligen tycker många att dessa ord är abstrakta och svårbegripliga. Exempel på förenklade ord och fraser är *elenergi* → *el* och *vidta några åtgärder* → *göra något*. En textpassage som de flesta reagerar mot är *inga större summor i reda pengar räknat på sin litenhet*. Vissa markerar någon av de tre fraserna (*inga större summor*, *i reda pengar*, *räknat på sin litenhet*), andra markerar hela passagen. Några markerar bara, andra kommenterar den med ”krångligt uttryckt” eller sätter frågetecknen efter, medan någon förenklar den. Har de strukit passagen, eller någon av fraserna, räknas det som en informationsmarkering (se avsnitt 4.3.1).

Studenterna har en betydligt lägre markeringsfrekvens när det gäller ordstil. De markeringar som finns gäller nästan uteslutande ordens formalitet. De olika uttrycken för kund, som *aktiv* respektive *passiv kund* och *tillsvidarekund*, får flera markeringar, liksom passagen *inga större summor i reda pengar räknat på sin litenhet*.

4.3.4 Lexikogrammatik

DN-medarbetarna markerar inte lexikogrammatik i någon särskilt stor utsträckning. Nästan alla markeringar av lexikogrammatik gäller lexikon, det vill säga hur ord kombineras semantiskt (Oestreicher s. 105). De flesta gäller prepositionsval, till exempel reagerar många över att den första meningen har inkonsekventa prepositioner: *Elhandlarens marginal på en hushållskund – marginalen [...] för en kund*. Flera ändrar också frasen *ett färre antal* till *ett mindre antal*.

Även studenternas lexikogrammatiska markeringar är få. Liksom DN:s gäller de lexikon, och då i första hand valet av prepositioner.

4.3.5 Utskriftsmarkeringar

Få av DN-medarbetarnas markeringar gäller utskrift. Det beror säkert på att det inte är lönt att göra grafiska markeringar i en experimenttext, som inte ska publiceras i tidningen. De utskriftsmarkeringar som ändå görs rör interpunktion, och då kommativering. Oftast handlar det då om att ett komma sätts i den långa första meningen.

Studenterna markerar utskrift i något större utsträckning. Även här gäller det oftast interpunktionen, och då att komma sätts in, tas bort eller flyttas.

4.3.6 Markeringar i ändrade textpartier

En del markeringar har gjorts i sådana textpartier som jag har ändrat, utan att de för den skull rör mina språk- och textdrag. Eftersom de heller inte har med språket i ursprungstexten att göra, har dessa markeringar något av en särställning. Märk dock att de är medräknade i tabell 3. I tabell 4 redovisar jag dessa markeringar separat, fördelade på Oestreichers textdimensioner. Det är fråga om små siffror, och därför redovisar jag endast markeringsfrekvensen totalt sett, och inte för de enskilda textdimensionerna.

	<i>DN</i>		<i>Stud</i>	
	frekv.	abs.tal	frekv.	abs.tal
Information		9		6
Textstruktur		3		6
Ordstil		2		1
Lexikogrammatik		3		1
Utskrift		0		0
Totalt	2,0	17	2,0	14

Tabell 4: Markeringar i ändrade textpartier.

Samtliga av DN:s informationsmarkeringar gäller kortning av den sammanfattning som jag avslutat texten med. Näst detta har flera ändrat *stora pengar* till *stora summor/belopp*. I övrigt rör det sig om enstaka markeringar. Även bland studenterna är det sammanfattningen som får flest markeringar; dock är markeringarna av olika slag. Som informationsmarkeringar räknas att meningen kortas samt att värderingen som meningen rymmer ifrågasätts. Som textstrukturmarkeringar räknas de två som tycker att sammanfattningen inte stämmer med ingressen. Det som studenterna markerar mest näst sammanfattningen är att Energimyndighetens generaldirektör kommer in i texten utan introduktion, vilket är en följd av en strykning jag gjort i ingressen.

4.3.7 Övriga markeringar

Ett fåtal markeringar har jag antingen inte kunnat tolka, eller inte kunnat kategorisera enligt Oestreichers modell. Det gäller sex av DN-medarbetarnas markeringar, och tre av studenternas. I DN-medarbetarnas fall är det fråga om att något i texten endast är understruket eller inringat, som till exempel *Nästan tre av fyra villaägare* [...]. Vad försökspersonen menar med en sådan markering är svårt att veta. I studenternas fall är det fråga om tre markeringar: en där tre hela stycken kommenteras med ”Skriv om mer förenklat”, en där citatet i texten kommenteras med ”Bra inlägg”, och en där en bokstav är understruken: *kilowattimmar*.

Det finns också några metakommentarer av texten som helhet, som har hamnat utanför analysen. De är alltså inte medräknade i några totalsiffror eller tabeller. Dessa kommentarer, totalt sex stycken, är alla negativa till texten. DN-medarbetarna har fem metakommentarer. Texten kallas ”ganska snårig”, ”usel” och ”urjobbig”. En person skriver lakoniskt ”Normal text. Tyvärr.”, medan en annan uttrycker sig mer drastiskt: ”Släng! Börja om! Skriv om hela skiten”. Hos studenterna finns endast en metakommentar – en försöksperson kallar texten ”jobbig”.

5 Sammanfattande diskussion

Resultatet kan sägas vara både väntat och oväntat. Väntat är då att DN-medarbetarna genomgående markerar ungefär dubbelt så mycket som studenterna; de är ju trots allt professionella textarbetare. Mer oväntat är att försökspersonerna, såväl DN-medarbetare som studenter, markerar så mycket annat än de språk- och textdrag jag hade försett texten med. Fler markeringar rör alltså språket i ursprungstexten än mina ändringar i den.

5.1 Vad markerar försökspersonerna?

När det gäller mina språk- och textdrag så ändrar DN-medarbetarna, något förvånande, i större utsträckning språk- än textdrag – 75 % mot 25 %. Studenterna fördelning mellan språk- och textdrag är 66 % mot 34 %, vilket mer liknar fördelningen i experimenttexten. I Oestreichers redigeringsexperiment är huvudresultatet att tidningsgranskarna ändrar textdrag lika mycket som språkdrag, till skillnad från en grupp lärare som nästan bara ändrar språkdrag.

5.1.1 Språk- och textdrag

Av de enskilda språkdragen så reagerar många i båda försöksgrupperna mot den otydliga mening där tydlighetskommatering behövs, samt mot *dom* i replik. Få däremot reagerar mot adjektivböjning (*passiva* eller *passive kunden*). Studenterna markerar även övriga språkdrag i liten utsträckning, medan över hälften av DN-medarbetarna också markerar ett utelämnat komma efter relativsats och subjektsform efter preposition (*för de som*).

Textdragen har överlag fått få markeringar i båda försöksgrupperna; inget har fått fler än hälften av försökspersonerna att reagera. DN-medarbetarna reagerar i störst utsträckning mot förkortningen *s k*, reporternärvaron, och stilbrottet *icke desto mindre*. Studenterna markerar mest brott mot principen om fallande vikt och stilbrottet *icke desto mindre*.

5.1.2 Andra markeringar

De markeringar som rör språket i ursprungstexten är fördelade på olika textdimensioner, i stället för på språk- och textdrag. I Oestreichers undersökning gör tidningsgranskarna flest ingrepp i textstruktur, utskrift och information. Detta skiljer sig från DN-medarbetarna, som mest markerar information, ordstil och textstruktur. Studenternas fördelning är mer lik Oestreichers; de markerar i fallande ordning textstruktur, information och ordstil. Skillnaden mellan de olika textdimensionerna är dock mindre än hos både DN-medarbetarna och Oestreichers försökspersoner – studenternas siffror är mindre och jämnare överlag.

DN:s informationsmarkeringar är framför allt strykningar på alla nivåer; från enstaka ord till hela stycken. Flera av dessa markeringar gäller detaljnivån i den första meningen, som anses vara för hög med många siffror och få konkreta exempel. Av ordstilsmarkeringarna gäller nästan alla att orden i texten är för abstrakta och formella; ord konkretiseras och fraser förkortas. Av textstrukturmarkeringarna rör de flesta textbindningen, och då framför allt strykning av meningsinledande *och*, samt strävan efter samordning mellan led.

Studenternas textstrukturmarkeringar gäller för det mesta textens segmentering. Flest av dessa markeringar anmärker på att textens första mening är för lång, och borde delas upp i två. Flera markeringar gäller också rubriker, och då att huvudrubriken borde ändras, och att texten borde ha mellanrubriker. Många textstrukturmarkeringar gäller också textbindningen, och då i första hand strykning av menings- och styckeinledande *och* och *men*. Informationsmarkeringarna rör oftast textens detaljnivå, och då i första hand att den första meningen innehåller för mycket siffror. Ordstilsmarkeringarna gäller mest ordens formalitet, och då att flera ordval och fraser är svårbegripliga.

5.2 Varför markerar försökspersonerna?

Resultaten kan tolkas som att det är stor skillnad mellan B- (upplevd norm) och C-norm (faktisk norm). Att DN-medarbetarna ändrar så mycket, och så annorlunda än Oestreichers tidningsgranskare, beror med största sannolikhet på att jag undersöker normuppfattning i en experimentsituation, medan hon undersöker autentiska granskningsituationer. Jag tror att man är mer benägen att markera i en experimenttext än att göra definitiva ändringar i en autentisk granskningsituation. Den senare ställer också krav på ingrepp i andra textdimensioner än den förra; Oestreichers försökspersoner lägger stor vikt vid utskriftsdimensionen, vilket DN-medarbetarna i mitt experiment inte gör alls. Detta beror förstås på att det inte är lönt att bry sig om grafisk utformning i en text som inte ska publiceras i tidningen.

För studenternas del är inte skillnaden mellan en autentisk granskningsituation och en experimentsituation lika relevant; de är ju inte professionella granskare. Därför tror jag att glappet mellan B- och C-norm är mindre för dem. Detta tror jag är skälet till att studenternas resultat är mer lika Oestreichers försökspersoners resultat, än vad DN-medarbetarnas är.

Det verkar också som att studenternas markeringar är mer allmänspråkliga än DN-medarbetarnas, som är mer genretypiska. DN-medarbetarnas många strykningar och förenklingar i texten är ett exempel på detta.

5.3 Vad är en bra nyhetstext?

Försökspersonerna verkar tycka att experimenttexten är en dålig nyhetstext. Det visar dels den höga markeringsfrekvensen (42,7 för DN och 20,9 för studenterna, jämfört med 25,8 för Oestreichers tidningsgranskare), dels flera metakommentarer om att texten är svår och tråkig. Jag tror att detta kan skyllas både på mina ändringar och på ursprungstexten. Den av mina ändringar som fått störst påverkan på texten tycks vara att jag bytt plats på textens två första stycken. Det stycke som inleder experimenttexten är en lång mening med detaljerade sifferuppgifter om hur mycket elhandlare tjänar på stora respektive små elkonsumenter. Den avsedda effekten var att se om försökspersonerna reagerade på att det viktigaste inte kom först i texten. Effekten av omstruktureringen blir dock större än den avsedda. Det blir förödande för texten att den inleds på det sättet; läsarna tappar omedelbart intresset när de möts av en rad detaljer. Detta märks på att många markeringar gäller detaljnivån i meningen, medan färre gäller att det är en olämplig inledning på en artikel.

Ursprungstexten kan klandras framför allt för ett formellt ordval och ett omständligt uttryckssätt. Det visar de många markeringar, framför allt av DN-medarbetarna, som syftar till att förenkla och förkorta texten på alla nivåer. Flera försökspersoner tycker också att informationen i ursprungstexten rymmer motsägelser; är den genomsnittlige kunden aktiv eller passiv, och hur kan elhandelsbolagen konkurrera, om konkurrensen bara minskar? Många saknar också konkreta exempel i stället för alla siffror i det första stycket.

5 Litteratur

Dagens Nyheters Skrivregler, 1997. Stockholm.

Grünbaum, Catharina, 2001: *Språkbladet*. Stockholm.

Josephson, Olle, 1996: "Det betydelselösa tidningsspråket". I: *Samspel och variation. Språkliga studier tillägnade Bengt Nordberg på 60-årsdagen*. Uppsala.

Oestreicher, Amelie, 2000: *Bearbetning av nyhetstext. En studie av texthantering vid sex svenska dagstidningar*. Uppsala.

Westman, Margareta, 1984: "Standardnormen i skriftspråk". I: *Svenskans beskrivning 14. Förhandlingar vid sammankomst för att dryfta frågor rörande svenskans beskrivning*. Lund.